

קשר משפחתי

הכלות מתלוננות שהחמיות מזלזלות בהן, מתערבות להן בחיים ומעבירות עליהן ביקורת. החמיות מוסרות בתגובה שכלותיהן לא מתחשבות ומרחיקות מהן את הילדים והנכדים. יחסי החמות והכלה נפיצים כל השנה אך בתקופת החגים הכעסים מתגברים, עד כדי פיצוץ. וזה עוד לפני שדיברנו על הבן שתקוע באמצע

חגית ששר | איור: רחלי שלו

שהלכתי להוראה מתוך אידיאל, למרות שהייתי יכולה ללמוד מקצועות אחרים, לכאורה נחשבים יותר, בכלל לא מדברת אליה. כשאנחנו נמצאים שם, אפילו שאנחנו נשואים תקופה ארוכה ויש לנו שני ילדים - הנכדים שלה, היא עדיין גורמת לי להרגיש לא רצויה."

איך היא עושה את זה?

"זה יישמע נמוך, אבל זה מגיע אפילו לחלוקת האוכל סביב השולחן. כשאנחנו שם בשבת או בחג, היא תמיד שואלת את הילדים שלה מה הם רוצים אבל לי היא פשוט מגישה מה שיש. זאת גם תמיד תהיה המנה הקטנה יותר. היא

כמו בכל שנה, גם השנה כשהתקרבו החגים תפח הגוש הכבד שישב לאורית (שם בדוי) על הלב. היא נשואה כבר ארבע שנים אך עדיין מרגישה במשפחתו של בעלה כמו נטע זר. לבעלה יש שתי אחיות מצליחות שעוסקות במקצועות יוקרתיים וגם הוא עובד במקצוע שמקנה שם ומעמד חברתי. אורית, לעומת זאת, היא מורה. הם הכירו כשעוד למדה במכללה ולדבריה, "כבר בפעם הראשונה שהוא הביא אותי להוריו, הרגשתי שבעיני אימא שלו אני סוג של טעות". לדבריה, "אימא שלו רצתה לראות אותו מביא מישהי שהיא עורכת דין, רופאה או מהנדסת מחשבים לפחות. מבחינתה העובדה שהתחתן עם מורה היא סוג של כישלון. אני מרגישה שזה

עושה את זה כמו בדרך אגבית, ומגישה לי את האוכל תוך כדי שהיא מנהלת שיחה, כך שזה רק כאילו היא שחכה לשאול אותי, אבל כשזה קורה בכזאת שיטתיות לאורך כל כך הרבה שנים, קשה להגיד שזה מקרי."

דיברת על זה עם בעלך?

"בהתחלה, אבל ראיתי שזה חסר טעם. הוא לא רוצה להאמין שאימא שלו מתנהגת כך, אז הוא מוצא כל מיני תירוצים להתנהגות שלה. בעיניו היא אף פעם לא באמת מתכוונת."

כל שבת וחג שבהם מתכנסת כל המשפחה המורחבת, הם מעמסה נפשית שאורית מתכוננת לקראתה חודשיים מראש בערך.

ההיסטוריה חוזרת

הסיפור של אורית נשמע קיצוני אבל מקרים אחרים מתארים דפוס דומה. למען האמת, מערכת יחסים מורכבת בין החמות לכלתה היא תופעה אוניברסלית, עד כדי כך שהפסיכולוגית האמריקנית אוולין דובאל נתנה לה שם: 'סינדרום החמות'. "בשנת 1954, דובאל ביקשה ממאזיניה בשידור רדיו חי מחוף לחוף, בשעת לילה מאוחרת, לכתוב לה מהיה בן המשפחה הבעייתי ביותר", אומרת ד"ר שרה ברסלרמן, יועצת זוגיות ומשפחה, "בתחנת הרדיו התקבלו למעלה מ-5,000 גלויות. 75% מתוכן ציינו את החמות כדמות המשפחתית הבעייתית ביותר".

התלונות הרבות ביותר, מסתבר, היו בשנים הראשונות לנישואים, ואצל משפחות יהודיות ועירוניות. 'סינדרום החמות' שהוגדר במהלך המחקר, ביטא התנהגות מתערבת, רכושנית וביקורתית של החמות וכן קשר תכוף וקרוב מדי בחיי ילדיה הנישואים. טענות החמיות כלפי כלותיהן היו בעיקר אי-אכפתיות, ריחוק, ופירוש הרצון של ההורים לעזור כהתערבות וחטטנות.

כמעט 40 שנה לאחר מכן, בשנת 1993, ערכה ברסלרמן מחקר דומה על יחסי חמות וכלה. "חשבתי שאנחנו בתקופה מתקדמת", נזכרת ברסלרמן, "ושכל העניין הזה סביב יחסי חמות-כלה הוא כבר לא רלוונטי, כי נשים יוצאות יותר לעבודה,

יש להן חיים עצמאיים וגם לחמיות יש חיים מלאים: החמיות של היום עובדות, ואם הן לא עובדות הן מתנדבות. השערת המחקר שלי הייתה שחמיות צעירות שעובדות או מתנדבות וחשות שביעות רצון מהחיים, יהיו ביחסים טובים יותר עם הכלה. או לפחות ביחסים טובים יותר מאלו שחיהן סובבים סביב המשפחה, שם הכלה נתפסת כמי ש'לוקחת' להן את הילד שכל חייהן סבבו סביבו".

ומה גילית?

"גיליתי שזה בכלל לא קשור. נשים בעמדות מפתח בכירות בתחומי הכלכלה והמשפט, נשות עסקים ואקדמיה, הגיבו באותה מידה של רוגז, צער או כאב כמו נשים שחיהן סבבו רק סביב המשפחה וגידול הילדים. כלומר, גם אם כיום נשים לא יושבות בבית ומחכות לטלפון מהבן, ליחסי חמות-כלה נותר אותו פוטנציאל נפיץ".

בחגים נסגור חשבונות

ואם לאורך כל השנה ליחסים הללו יש פוטנציאל נפיץ, תקופת החגים הופכת פעמים רבות לזירת קרב. "באופן כללי החגים הם תקופה שמלחיצה אנשים", אומרת רוני הולנדר, מטפלת זוגית ומשפחתית במכון 'שילה', "יש בחגים משהו יותר אינטנסיבי. כולם נמצאים יחד לפרק זמן ממושך ואין לאן לברוח". בעוד אצל משפחות שאינן דתיות, המפגש, טעון ככל שיהיה, מסתיים לאחר סעודת חג אחת, אצל משפחות דתיות המפגש מתחיל בכניסת החג ומסתיים בהבדלה. כאשר היחסים סבוכים, החג מקבל מימדים אינסופיים. "האינטנסיביות של המפגש המשפחתי מייצרת לחץ, ופעמים רבות במהלך החג עולים בצורה מוגברת כעסים שבמהלך השנה לא עלו על פני השטח".

דנה טסלר, יועצת ומגשרת זוגית, רואה בחגים זמן שאליו מתנקזים כעסים שהצטברו לאורך השנה. "הייתה לי מטופלת שהרגישה שחמותה לא שומרת מספיק על הילדים. היא רצתה שתעשה להם יותר בייביסיטר, כי הרי סבתא היא הבייביסיטר האמין ביותר. היא ציפתה שלפעמים כשהיא מבקשת, החמות תסכים לסייע ולא תתחמק כל הזמן בתירוצים שונים. למעשה, הקשרים עם חמותה לא

ד"ר שרה ברסלרמן: נשים עובדות, בכירות, בעמדות מפתח, דיברו על כלותיהן באותה מידה של רוגז כמו נשים שחיהן סבבו רק סביב המשפחה. ליחסי חמות-כלה נותר אותו פוטנציאל נפיץ"

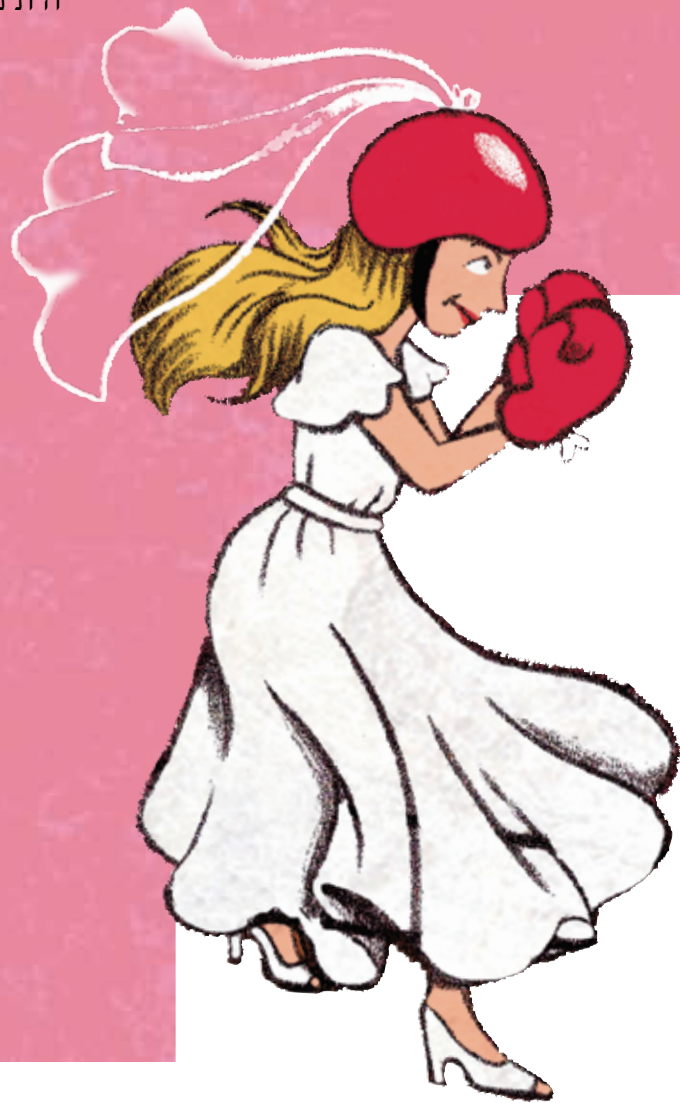
היו טובים מלכתחילה והחגים היוו סוג של קלף מיקוח. תירוץ כדי לסגור חשבונות עם החמות על כל מה שהצטבר ביניהן במהלך השנה. כשהכלה החליטה שהשנה הם לא מגיעים אליה, זה הרגיז את החמות כי היא ידעה שאין להם תכניות אחרות. דחיית ההזמנה לחג יצרה מתח נוראי, ומי שסבל בעיקר מכל המצב היה הבעל. הוא הבין את הכעס של אשתו, אבל גם הבין את אימא שלו שרצתה לראות אותם בחג".

למה דווקא בין החמות לכלה יש כאלה מתחים?
"לחמות ולכלה יש אינטרסים מנוגדים", מסבירה ברסלרמן, "החמות רוצה לשמור את ילדיה קרוב אליה, כחלק מהמשפחה שבנתה, והכלה מטבע הדברים רוצה לבנות לה משפחה חדשה ולכן היחסים מורכבים. עם הבנות לעומת זאת, פעמים רבות הקשר דווקא מתהדק לאחר הנישואים". "נישואים הם אקט שמבטא תהליך התבגרות", אומרת הולנדר, "לפעמים הנישואים הם תחילת התהליך שבו הגוזלים פורחים מהקן ולפעמים הם סיום תהליך של נפרדות ומטבע הדברים זה כרוך בסוג של קושי".

גבר שקוף הולך לאיבוד

מהצד של החמות זה נשמע אחרת. נורית (שם בדוי) השיאה את בנה לפני מספר חודשים, ומאז כשהיא רואה איך נראים חיי, נחמץ ליבה. "הבית שלהם תמיד מבולגן", היא נאנחת, "תמיד יש שם תחושה של חוסר ניקיון. הבגדים שלו מקומטים וברור שאף אחד לא מגהץ אותם. אני נחנקת כשאני רואה אותו כזה מוזנח".

כשבאחת הפעמים היא ראתה כתם על החולצה שלו, הציעה שהוא יפשוט אותה והיא תנקה. "אשתו התנפלה עליי ואני לא ידעתי מאיפה זה בא בכלל. ניסיתי להיות איתם ממש בסדר, לעזור ולתמוך. בכל פעם כשאני מגיעה לשם ורואה שמבולגן, אני קצת מסדרת. אני משתדלת מדי פעם לגהץ לו חולצות שבת ומכנסיים, כי אני לא מסוגלת לראות את ההופעה המרושלת הזאת. אני כבר לא מדברת על זה שאף פעם לא שמעתי ממנה מילת תודה על כל הגיהוצים והסדר, אבל הכעס שלה על זה שהצעתי

"כשאנחנו אצלם בשבת", אומרת אורית, "חמותי מגישה לי מנה קטנה יותר. כשזה קורה בשיטתיות לאורך הרבה שנים, קשה להגיד שזה מקרי"

לכבס לו חולצה מוכתמת הותיר אותי המומה".
יכול להיות שהיא חשבה שאת מעבירה ביקורת על האופן שבו היא מתחזקת את הבית. הרי את לא מרוצה מאיך שהיא מנהלת את העניינים.

"זה נכון שמפריע לי שמלוכלך שם ושההופעה שלו מוזנחת, אבל לא אמרתי מילה וניסיתי לתקן על ידי עשייה חיובית". נורית מתקשה לראות כי ה"עשייה החיובית" שלה, כפי שהיא מכנה זאת, נתפסת כמסר ביקורתי על ידי כלתה.

יכול להיות שהתנהגות כזאת של חמות מבטאת חוסר השלמה בבחירה של הבן?

"יכול להיות שהתנהגות כזאת מבטאת קושי ב'זויתור' על הבן לטובת הכלה ויכול להיות שהיא גם מבטאת חוסר שביעות רצון", אומרת הולנדר, "אבל צריך לזכור שזאת הכלה שהבן בחר לעצמו". לפעמים הבעיה יכולה להיות רק כזו שמשקפת הבדלים תרבותיים. "אני שומעת פעמים רבות על

האישה באוזני אימא שלו ואת אימא שלו באוזני אשתו וזה רק מעצבן את שתייהן, כי כל אחת מהן רוצה לחוש שהוא מחויב לה והוא נוקט עמדה לטובתה".

ומה נכון לעשות?

"אני אומרת: התחתנת? אז המשמעות היא שעליך לתמוך באשתך. זה לא אומר שאתה צריך לעזוב את אימא שלך, אבל אחרי שאתה אומר לאימא שלך שאתה אוהב אותה, עליך לתמוך באשתך. ואם חשוב לאשתך שהילד שלכם לא יאכל את הממתקים שאימא שלך נותנת לו, תתמוך בה גם אם זה בניגוד לדעתך וגם אם אתה גדלת על ממתקים ולא קרה לך כלום".

התמיכה הזאת, אומרת ברסלרמן, חשוב שלא תישאר בחדרי חדרים. "חשוב שזאת תהיה תמיכה פומבית, ואפילו ששפת הגוף תשדר שאתה תומך בה. תחבק את אשתך, תראה לה ולכולם שהיא חשובה. ברוב המקרים, בסופו של התהליך יקרה דבר פרדוקסלי: כשאישה מקבלת את המקום המכובד שלה על ידי בעלה, היא יכולה להרשות לעצמה להיות נדיבה יותר לאימא שלו. היחסים הכי גרועים הם כאשר אישה מרגישה שהבעל שלה לא לגמרי איתה, ושהיא לבד מול המשפחה שלו. אישה שמרגישה שבעלה תומך בה, לא מרגישה שהיא מאוימת מיחסים לא טובים עם אימא שלו".

החמיות שומרות סודות

עוד לפני שנטבע המושג 'סינדרום הכלות' בספרות המחקרית, שימשה החמות מושא לבדיחות רבות. גם ללא הזווית הפסיכולוגית, התדמית הרווחת שלה תואמת לחלוטין את התפקיד שהעניקה לה הפסיכולוגיה. ומסתבר שיש לכך השלכות רבות על היכולת שלה לחשוף כאב כאשר היחסים עכורים. "במחקר השני שלי, ראייתי כלות וחמיות", אומרת ברסלרמן, "הכלות לא חששו להגיד מה הן חושבות על החמות ועל מערכת היחסים, גם כשמדובר היה במערכת יחסים קשה. החמיות, לעומת זאת, נמנעו מלדבר על הקושי. גם כשידעתי מראיון קודם עם

יח"צ

דנה סלר:
"דחיית ההזמנה לחג יצרה מתח נוראי ומי שסבל היה הבעל. הוא הבין את הכעס של אשתו, אבל אימא שלו. הוא נתקע באמצע"

הכלה, שהיא וחמותה לא דיברו שנתיים, כשראייתי את החמות היא אמרה שהכל מעולה ביניהן. שוב ושוב החמיות הסתירו את הבעייתיות במערכת היחסים. הבנתי שהן נמנעות מלדבר בגלל הסטיגמה שיש לתפקיד החמות".

רק מאוחר יותר, כשיצרה קבוצת תמיכה לחמיות החלו לזרום הסיפורים הקשים. "המחיצות נפלו רק כשהן ישבו בקבוצה שהיו בה רק נשים כמוהן. הן החלו לדבר על הכאב שלהן, והמקרים שסופרו והתחושות שעלו היו מאוד קשים".

לרוב, בתחילת קשר כלות מגיעות למשפחה והן רוצות להתקבל בה ולהיות אהובות. נכון יהיה לומר שמי שמסמן את גבולות היחסים היא דווקא החמות? ואם היא דחתה את כלתה בתחילת הקשר, הגיוני שהכלה תנטור לה טינה.

"זה נכון. בתחילת הקשר לחמות יש ניסיון חיים ופחות חשש איך תתקבל ולכן אני חושבת שחמות חכמה תדאג ללכת בזהירות רבה על התפר העדין שבין יחסים טובים ליחסים חונקים. לפעמים, מרוב שרוצים לעשות טוב, זה מאיים. צריך לבדוק גם מהו תפקיד החמות. הרי היא לא אימא ולא תחליף לאימא והיא גם לא חברה. אז מה תפקידה?"

ואיך באמת מוצאים את התפקיד המתאים בתוך המרקם העדין הזה?

"אין מערכת חוקים אחת שמתאימה לכולן. חמות שרואה את הנוול צריכה לשבת עם כלתה בארבע עיניים ולקבוע מה בעיניהן יחסים טובים. מה שהוא יחסים טובים אצל האחת, לא בהכרח יתקבל כיחסים טובים אצל האחרת. היחסים גם יכולים להשתנות עם השנים ועם הולדת הילדים".

יש הבדלים בין הציבור הדתי והציבור החילוני ביחסים כלת-חמות?

"התפיסה בחברה הישראלית היא מסורתית

יותר, וכזאת למשפחה יש מקום מרכזי יותר", אומרת הולנדר, "בארצות הברית ילדים מגיעים לקריסמס ולא כל שבת שניה, כפי שמקובל אצל הרבה ישראלים". בחברה הדתית, אומרת הולנדר יש מרכיב ייחודי שקשור לגיל הנישואים הצעיר יחסית. "כשנישאים בגיל צעיר, מתעצמת הדרמה סביב עזיבת הבית על כל משמעויותיה. בנוסף, יש ציפייה שתהיה תמיכה כלכלית מההורים. ואם ההורים תומכים כספית, הם מרגישים שיש להם זכות להתערב בתוך הנישואים. זוגות צעירים גם צריכים פעמים רבות עזרה בקבלת החלטות ובהכוונה. לפעמים גם ההורים רואים זוג צעיר וחושבים שהם לא מסוגלים לקבל החלטות נכונות. במקרים כאלה שוב עולה שאלת הגבולות".

ברוח הימים הנוראים, הולנדר יש מסר: "החיים עוברים מהר וכל אחת מאיתנו תהפוך בעתיד לחמות. זה לא פשוט כשנכנס אדם חדש למשפחה. המשפחה מאורגנת ופתאום נכנס בן משפחה חדש ויש לו תפיסה אחרת של חיי משפחה. פעמים רבות בהתארגנות החדשה הזאת החמות מרגישה מורחקת".

כשם שיש דמיון בין סגנון ההורות שילד חווה לבין ההורה שהוא הופך להיות, מסבירה הולנדר, יש גם דמיון בין היחסים של הכלה עם חמותה ובין היחסים שיהיו לה עם הכלה שתהיה לה בבוא היום. "גם להיות חמות לומדים מניסיון. הילדים שלנו יפנימו את מערכת היחסים עם החמות ויעבירו אותה הלאה. צריך לזכור שההתחלה של להיות חמות טובה בבוא העת, זה קודם כל להיות כלה טובה לחמותך. להימנע מלהגייד לילדים: 'סתבת שלך היא כזאת..', כי כך הילד מפנים שככה מתנהגות כלות לחמיותיהן".

כשם שיש דמיון בין סגנון ההורות שילד חווה לבין ההורה שהוא הופך להיות, מסבירה הולנדר, יש גם דמיון בין היחסים של הכלה עם חמותה ובין היחסים שיהיו לה עם הכלה שתהיה לה בבוא היום. "גם להיות חמות לומדים מניסיון. הילדים שלנו יפנימו את מערכת היחסים עם החמות ויעבירו אותה הלאה. צריך לזכור שההתחלה של להיות חמות טובה בבוא העת, זה קודם כל להיות כלה טובה לחמותך. להימנע מלהגייד לילדים: 'סתבת שלך היא כזאת..', כי כך הילד מפנים שככה מתנהגות כלות לחמיותיהן".

באדיבות המשפחה

רוני הולנדר:
"כשחמות שוטפות כלים אצל הכלה, אחת יכולה לפרש זאת כביקורת, ואילו אחרת יכולה לשמוח מאותה התנהגות. הכל תלוי במה שמקובל במשפחת המוצא של הכלה"